

TANONCZOKRÓL — FŐNÖKÖKNEK

NOVITZKY N. LÁSZLÓ

Régi dal újabb kiadásban, melynek állandó refrónje ezerszer is elhangzott már az európai szaksajtóban s megelégedéssel konstatálhatom, hogy e kérdésnek megoldása néhol meglehetősen eredménynyel járt.

A tanonc-z-kérdés nemzetközi kérdés, melyet mindenütt feltalálunk, a hol iparunk rohamos fejlődése a korlátlan verseny s egyéb közgazdasági tényezők létrejöttét elősegítették. A mai termelési viszonyok által előidézett baj ez is; a nagy tőkével dolgozó nagyiparral nem bir a kisipar másként versenyezni, mint a kézi munkaerő túlságos kiaknázásával. Fel-nőtt, tanult munkások helyett tanonc-zokkal dolgozik s nem törődve az ezek által végzett munka silány-ságával, megrendelőivel szemben, kik nem a szolid munkát, hanem csak az olcsóságot keresik, így akar versenyképesnek látszani. E baj orvoslása oly fontos közgazdasági dolog, a melyet elodázni nem lehet. Azok, kik a nyomdászok egyre nyomasztóbbá váló társadalmi helyzetének okait keresték, minden bizony-

nyal rájöttek arra, hogy e bajok terjedését a tanonczgazdálkodás nagy mértékben elősegíti.

Az idősebb nyomdászok élő tanúi annak, hogy harmincz-negyven év előtt milyen más viszonyok uralkodtak; a nyomdászat akkortájt nem gravitált a gyárpar felé, mint ma; a munkaerőben nem volt túltermelés, sőt ellenkezőleg, Magyarország e tekintetben épp a külföldre volt utalva s számos derék nyomdász hagyta oda szülőföldjét, hazáját, mert hát *munkás hazája a nagy világ*, hogy nálunk új hazát, új otthont találjon. Az akkori és a jelenlegi általános munkásviszonyok között nem szándékozom ugyan párhuzamot vonni, mivel ezzel túllépném dolgozatom keretét, csak azt akarom megemlíteni, hogy az akkori nyomdász nem tekintette magát munkásnak, ő »művész« volt s azon intelligenciánál fogva, melyet minden nyomdászcélra föltételezünk, bizonyos társadalmi fölény nyel birt más munkástársai fölött. A munkaviszonyok s ehhez mérten a keresetviszonyok is sokkal jobbak valának; munka volt elég s így az akkori nyomdász irigyelt ember volt.

Az akkori fiatal szedőre nem tekintettek oly szánakozóan, mint ma, kit fölszabadulása után azonnal szélnek eresztenek.

A tanonczokat megválogatták, examinálták s oly fokú műveltséget követeltek tőlük, mely megfelelt három-négy középiskolai osztálynak. Így azután jobban lehetett válogatni az anyagban, mint ma, mert volt elég sok képzett fiú, sőt némelyik hat középiskolai osztályt is végzett.

Magától értetődik, hogy a szülők közül azok, kik szerették fiokat becézgetni — s vajjon melyik ne szeretné? — iparkodtak helőle mielőbb nyomdászt

faragtatni, mert azt tartották, hogy a nyomdászat finom, elegáns és jó mesterség, azaz — pardon! — művészet.

A régi nyomdászok, a kik a XVII-ik században III. Frigyes osztrák császár által, állítólag, *nemesi* rangra emeltettek, büszkén hivatkoztak művészi voltukra s még ma is használt czímerükkel s oldalukon fringiával büszkélkedve, irigyelt emberek valának más mesteremberekhez képest, kik a czéhrendszer nyűge alatt roskadoztak. E mellett, mint már említém, a kereseti viszonyok is meglehetősek valának s így azután nem csoda, hogy a szülők a nyomdász-pályára siettek adni fiokat. A nyomdászat pedig azóta még napjainkban is úgy szerepel, mint a mesterségek Eldorádója, melynél mindenki sokat keres és — könnyen dolgozik, mert az avatatlanok azt tartják, hogy a szedés valami könnyű munka. Mily önámítás, mily képzelődés ez, melyből csak akkor ábrándúlnak ki a szülők és az ifjú, midőn már késő. A nyomdászat a legtövisesebb pályák egyike, melyen vajmi nehéz a boldogulás. A modern közgazdasági viszonyok itt is elővarázsolták azt a munkásproletáriátust, melyet minden iparágnál föltalálunk ugyan, de a munkanélküliség tartamát illetőleg sehol sem találkozunk oly rossz viszonyokkal, mint szakmánknál. A nyomdászok rossz egészségi viszonyai, melyekről a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének folyton növekedő beteglétszáma tanúskodik; a korai elhalálozások, melyekről a statisztika már rég kimondta, hogy csakis ama rossz viszonyok következményei, melyek között a mainyomdász él: a legsötétebb képet tárják elénk. Ha e bajok kútforrását keressük, könnyen ráakadunk, hogy ezeknek első sorban a

mértéktelen meggazdagodási vágy és a vele járó mód nélküli verseny az oka.

Álhumanitással kérkedő századunkban ugyanis a tanoncot a szó szoros értelmében kizsákmányolják. A kis és nagy vállalatok szemünk előtt gyártják ama szerencsétlen munkaanyagot, mely már élte tavaszán viseli orczáin a halál rózsáit s letörik, lehull, mint az őszi falevél, a nélkül, hogy álmait, reménységét megvalósíthatta volna. Szívfacsaró a nyomdász-ifjú végzete; az édes otthonból a nyomdába kerül az életvidor ifjú, megfeszített erővel dolgozik, mert előtte lebeg a jövő biztató reménye; küzdve küzd, bizik s az anyagi létküzdelem testet ölő harczában észre sem veszi, hogy napról-napra sorvad s mielőtt egyik kezét a várva-várt boldog jövő után nyújthatná, másik kezét már is megragadta a halál démona . . .

Ilyen a fiatal nyomdász pályafutása. És vajjon tehet-e arról az a szegény, fejletlen gyermek, hogy élete ily szomorúan végződik? Nem ő, hanem azok ennek az okozói, kik kapzsiságuk kielégítésére kizsákmányolják. Vagy nem kizsákmányolás-e az, hogy egyes nyomdákban csupa fiúkat látunk, kik igen sokszor még éjjel is dolgoznak a földalatti ólomhányában? S mikor felszabadulnak, néhol elég lelketlenül azonnal szélnek eresztik. A reájuk váró sors már ekkor is homlokukra van írva: a gyöngé testalkat, túlfeszített munka és rossz táplálkozás okvetlen tönkre teszik. De ki törődik ilyesmivel?! Majd lesz más! . . . Anyag van elég!

És ha véletlenül eléri vágyát: mi lesz belőle? A szedő manapság sokkal rosszabbul áll még anyagi tekintetben is, mint más ipari munkások, mert

eltekintve attól, hogy e pályán kellő intelligencia és szakértelem nélkül még halvány reménysége sem lehet a szedőnek arra, hogy úgy a hogy boldogulhasson, a nyomdásznak, ha csak némileg megfelelően akar táplálkozni, — a mit pedig foglalkozásának ártalmassága okvetlenül megkíván — keresménye oly csekély, hogy azt nem teheti. Ezenkívül pedig, mint művelt embernek, okvetlenül nagyobb igényei is vannak. Önálló is csak nagy ritkán lehet a nyomdász s így még reménysége sincs arra, hogy helyzete valamikor majd jobbra fordul. Ezen kívül egyre növekszik a kondíció nélküliek száma, mert a munkaerőben is beállott ama túlprodukczió, mely ama esztelen konkurrencziának és kapzsiságnak a kifolyása, mely a tanonczgazdálkodáson alapszik. Számtalan nyomdász lép más pályára, egyrészt mivel itt tisztességesen megélni nem képes s jövője nincs, másrészt pedig azért, mert nem akar a speciális nyomdászbetegségnek: a tüdővésznek áldozatul esni. E betegség csiráit szintén a tanonczkodás ideje alatt szedi magába a nyomdász. Mint a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete által nemrég kiadott nyomdász-statisztikából látni, a tanonczok 29⁰/₀-ka a törvény által megengedett életkor előtt ment tanoncznak; ha ezzel szembeállítjuk a magyar nyomdászok halálozási statisztikáját, melynél 30⁰/₀-kot tesz ki a tüdővészből elhunytak száma, akkor tisztába jöttünk e nagyfokú halálozási arány okával is. A fejletlen, gyöngé gyermek a nyomda büzhödött levegőjében mihamar inficziálva lesz, mert e betegség iránt, fiatal koránál fogva, hajlama van.

És valóban pirúlnunk kell, hogy Magyarország nyomdászata az egész kontinensen legelől áll a

tanoncz-gazdálkodás terén s e tekintetben még Németországot is felülmulja. Az országos nyomdász-egylet már előzőleg felemlített statisztikája erre vonatkozólag hallatlan számokat tár elénk. 3586 segéddel szemben nem kevesebb, mint 1939 tanonczot találunk; ez hallatlan arány, mely nemcsak a segédek, hanem az összipar érdekeit is a legmélyebben sérti, mert túlprodukciót és szennykonkurrencziát eredményez, melynek előjelei már most is elég észrevehetően jelentkeznek a nyomdaipar terén. Ezekből rekontálódik az a tömérdek nyomdász, kik egyrészt kellő szak-képzettség és megfelelő műveltség hiányában, legnagyobbbrészt azonban a termelést túlhaladó munkaerő túlprodukciója folytán, úgyszólván örökös munkanélküliségre vannak kárhóztatva s nyomják a munkabérekét.

* * *

A tanonczügy rendezésére immár elérkezett az idő s szükséges, hogy minél előbb erélyes rendszabályok alkottassanak a tanoncz-gazdálkodás káros kinövéséi ellen. Ez nemcsak a segéd, hanem a főnök érdekében is kívánatos. Meg kellene állapítani azokat a föltételeket, melyek alatt a tanonczok fölvehetőek volnának; így első sorban kellően kifejtett, erős, egészséges testalkat, legalább 14 éves kor s két-három középiskolai osztály elvégzéséről szóló bizonyítvány, vagy pedig megfelelő felvételi vizsga; másodsorban meg kellene határozni az arányt úgy, hogy pl. minden öt segéd után legfeljebb csak egy tanonczot legyen szabad a főnöknek alkalmazni; meg kellene akadályozni a tanonczok olyforma kizsákmányolását, hogy velök még éjjel is testi erejüket fölülmuló munkát végeztethessenek; a tanonczot tartó főnöknek pedig

ezenkívül kötelességévé kellene tenni azt, hogy tanonczat a szakma minden ágában kiképeztesse. A szaktársak pedig minden alkalommal törekedjenek oda, hogy a tanonc szülőit kellőleg felvilágosítsák arról, ha oly tapasztalatra jutnak, hogy az a nyomdász-pályára a már előzőleg felsorolt dolgok valamelyikénél fogva nem alkalmas. Ügyeljenek arra, hogy a tanonc-zal szemben a törvényes szabályok mindenkor betartassanak. Ne tekintsék a tanonc-zot olyforma ellenségnek, mint a ki existenciájuk megrontására tör, mert őt szintén csak a nyomasztó társadalmi helyzet kényszerítette e pályára, hanem neveljék, tanítsák, műveljék s csöpögtessenek lelkébe önérzetet, hogy a jövőben szakképzett, művelt és férfias utód váljék belőle.

Szívleljék meg a t. főnökök is ez igénytelen észrevételeket; mert első sorban tőlük függ a tanonc-zügy szabályozása. Gondolják meg minden egyes alkalommal, midőn tanonc-zot vesznek föl, hogy egy ember jövője, sőt élete forog kockán; vegyék figyelembe azt, hogy a tanonc-zban esetleg egy szegény anya minden reménye összpontosul s válogassák meg és képeztessek ki a kiképezendő munkaerőt úgy, hogy az ne csak nekik, hanem az általánosságnak is előnyére váljék. Ne szaporítsák a proletárok amúgy is nagy seregét s ez által az elégtelenek számát s ne vegyenek föl több tanonc-zot, mint a mennyi a segítők arányának megfelel. Hisz a kis Svájc elég példa rá, hogy a főnök anyagi érdeke mit sem veszít az által, ha kevés tanonc-zot, de jó munkásokat tart. Kövessék e példát, hogy jövőben Magyarország ne az első, hanem az utolsó helyen álljon a tanonc-z-gazdálkodás terén híres államok között,